

Prøver – Evaluering – Undervisning

**Kristendomskundskab, samfundsfag og historie
Maj – juni 2012**

Ved fagkonsulent Marianne Dietz

Indhold

Forord	4
• Tak til censorerne	4
• De gode historier	4
Evalueringen	5
Udfordringer ved prøven	5
• Lærernes udfordringer	5
• Elevens udfordringer	6
Hvordan kan udfordringerne håndteres?	6
Opgivelserne	6
• Emner og problemstillinger	6
• Film og ekskursioner	7
• Teksttyper og andre materialer og udtryksformer	7
• Trinmål for 9. klasse	8
• Samfundsfag: EU og økonomi	7
• Historie: Kilder	8
• Historie: Kronologi og kanonpunkter	8
• Kristendomskundskab: Enkelte mangler	9
• Tværfaglige opgivelser	9
• Vejen til gode opgivelser	9
• Emner og temaer i sommerens opgivelser	10
Prøveoplæggene	11
• Retningslinjer for prøveoplæg	11
• Kristendomskundskab: Kernefaglige pointer	11
• Forlagsproducerede oplæg	11
• Sammenhæng mellem prøveoplæg og opgivelser	12
• Samfundsfag: Ikke opdaterede prøveoplæg	12
• Gode råd til prøveoplæg	12
• Lærerproducerede prøveoplæg	13
• Ensartethed	13
Prøveafholdelsen	13
• Hvad prøves der i?	13
• Godt samarbejde	13
• Forberedelsen	14
• Internetadgang	14
• Egne noter og optegnelser	14
• Opslagsværker	14
• Samtalen under prøven	15
• Elevernes præstationer	15
• Karaktergennemsnit	15
• En positiv udvikling	15

• De centrale kundskabs- og færdighedsområder	16
• Historie: Kronologi	16
• Samfundsfag: Faglige begreber	16
• Kristendomskundskab: Kristendommen og dens forskellige udtryk	16
• Andet, der kan have indflydelse på elevernes præstationer	16
• Antal lektioner	16
• Ikke-linjefagsuddannede lærere	16
• Forsøg med nye prøver	17
• Gode råd fra censorerne	18

Forord

PEU står for Prøver – Evaluering – Undervisning og er et hæfte, der ser tilbage på prøverne i maj-juni 2012. For andet år i træk er fagene kristendomskundskab, historie og samfundsfag skrevet sammen i ét hæfte, da der er mange forhold, der er fælles for de tre fag. Baseret på de beskikkede censorers indberetninger fra prøverne i FSA er hæftet ment som en kilde til vidensdeling med landets lærere i fagene. Det rummer inspiration til arbejdet med fagene og på vej mod prøverne.

Stor tak til alle censorerne

Stor tak til alle beskikkede censorer for deres store og kvalificerede indsats ved de mundtlige prøver. Deres velovervejede tilbagemeldinger giver et godt indblik i og viden om, hvordan prøverne forløber på et udvalg af landets skoler. Uden disse udførlige evalueringer ville dette dokument ikke kunne skrives.

De gode historier

En censor for historie skriver:

Eleverne havde en rigtig god forståelse for faget. Det er mit indtryk, at historie som prøvefag har haft en positiv afsmitning på fagets status - og dermed på den daglige undervisning.

En censor for kristendomskundskab skriver:

Eleverne var godt inde i stoffet og kunne "jonglere" med det. Hvert tema var afsluttet med en skriftlig opgave, så de havde overblik over de opgivne emner og temaer.

En censor for samfundsfag skriver:

Det var en lærer, der havde læst et nyt fag op. Hun havde gjort et stort stykke arbejde, men stod lidt famlende overfor den nye udfordring. Hun var glad for den beskikkede censur og den vejledning, hun fik. Det blev nogle gode og lærerige dage for os begge.

Evalueringen

Evalueringen af de mundtlige prøver bygger på de beskikkede censorers tilbagemeldinger om prøveafholdelsen. Da antallet af beskikkede censorer er begrænset, medfører det, at materialet i statistisk sammenhæng er beskedent. Evalueringen skal derfor læses med dette in mente.

De beskikkede censorer fik forud for prøveafholdelsen udleveret et evalueringsskema, som rettede konkrete spørgsmål til følgende områder:

- Opgivelserne
- Prøveoplæggene
- Prøveafholdelsen
- Samarbejdet mellem lærer og censor
- Elevernes præstationer

De enkelte censorer har også haft mulighed for at komme med kommentarer, der knytter sig direkte til enkelte spørgsmål, samt haft mulighed for at udtale sig mere generelt om hele prøvesituationen.

De humanistiske fag er som nævnt skrevet sammen i ét PEU hæfte igen i år, men områder, som er enestående for de enkelte fag, vil være markeret i teksten. Det er ønsket, at sammenskrivningen vil lette læsningen for den, der er interesseret i flere af fagene samt fremme dialogen mellem de personer, som varetager de enkelte fag.

Udfordringer ved prøven

Lærerens udfordringer

De oplæg der tydeligt reflekterede opgivelserne, gav et højere udbytte for eleverne.

Censor i samfundsfag

At forberede en prøveafholdelse i de humanistiske fag er en spændende men tidskrævende proces. Det tager tid at udarbejde opgivelser og prøveoplæg. Ikke desto mindre melder mange af censorerne tilbage, at velstrukturerede opgivelser og prøveoplæg, der relaterer sig til opgivelserne, kan have indflydelse på, hvordan eleverne klarer sig til prøven.

Opgivelserne bør give et godt overblik over, hvilke emner og temaer med tilhørende problemstillinger, der har været genstand for undervisning igennem året. Prøveoplæggene skal relatere sig til opgivelserne og give eleverne mulighed for at udtrykke deres faglige kompetencer i henhold til fagenes mål.

De humanistiske fag har været mundtlige prøvfag for femte år i træk. Nogle lærere, der førte til prøve i sommeren 2012, havde ført klasser til prøve i faget før. Flere censorer påpeger dog, at kun få af de eksaminatorer, de mødte ved prøverne, var erfarne på området. Dette kan bl.a. skyldes, at fagene er udtræksfag.

Elevers udfordringer

Der var opgivet 10 "øve-prøveoplæg" i opgivelserne. Jeg fik fornemmelsen af, at eleverne var meget trænede i at gå til prøve.

Censor i historie

For eleverne i 9. klasse vil det ofte være en uvant situation at gå til prøve. Ifølge censorerne virkede langt de fleste elever dog trygge ved prøven, de var velorienterede i forhold til prøvens rammer, og de præsterede så godt, de fagligt formåede. Men der var også elever, der var uklare på prøveformen, manglede overblik over opgivelserne, og som ikke var i stand til at bringe prøveoplæggene i spil i forhold til fagets mål.

Hvordan kan udfordringerne håndteres?

Dette hæfte ser nærmere på de lærer/elev udfordringer, som censorerne påpeger i deres evalueringer. Med udgangspunkt i prøvevejledningerne for fagene og censorernes *dos* and *don'ts* gives eksempler på, hvordan man som lærere kan håndtere eventuelle udfordringer og bedst klæder sine elever på til prøven i de humanistiske fag.

Opgivelserne

Emner og problemstillinger

Læreren havde opgivet emner og tematikker og under dem var opgivet problemstillinger og spørgsmål, som klassen havde arbejdet med fx "Etik: hvad er etik?" "Ethiske dilemmaer: abort – hvornår starter livet?"

Censor i kristendomskundskab

Mange censorer syntes at kunne se en sammenhæng mellem udførlige og velstrukturerede opgivelser, hvor problemstillinger og tematikker var anført, og elevernes evne til at perspektivere prøveoplæggene til det overordnede emne under prøverne.

Oftest var opgivelserne stillet op med tydelige angivelser af sammenhængen mellem emner og tilhørende problemstillinger og tematikker. Især i historie var dette tilfældet, hvor det ikke altid var tilfældet i opgivelserne for samfundsfag.

Velstrukturerede opgivelser er mere overskuelige for eleverne og styrker deres muligheder for at forberede sig i tiden op til prøven.

Film og ekskursioner

De mange film og ekskursioner, samt studieturen til Berlin, i opgivelserne var tydeligt en stor fordel for specielt de bogligt svage elever, som i højere grad brugte det visuelle som referenceramme i deres perspektiveringer under prøven.

Censor i historie

Det fremgik af en stor del af opgivelserne for alle tre fag, at den praktisk musiske dimension – herunder film og andre billedmæssige oplevelser, lyd og ekskursioner – var inddraget i undervisningen i en større eller mindre grad. Nogle censorer peger på en stigning i antallet af især spille- og dokumentarfilm i opgivelserne ved sommerens prøver. Der er blandt de censorer, der noterede sig, at praktisk musiske elementer var opgivet, ret stor enighed i, at denne dimension styrker elevernes oplevelse af og præstation i prøvesituationen. Det viser sig også, at det praktisk musiske inspirerer og fremmer elevernes tilegnelse af erfaringer og udarbejdelse af resultater i prøvesituationen, hvis fx lyd og filmklip også er repræsenteret i prøveoplæggene (jf. afsnit om prøveoplæg).

Teksttyper og andre materialer og udtryksformer

Det var rart, at prøveopgivelserne indeholdt andre udtryksformer samt, at der var to prøveoplæg med en kilde i form af en dokumentar.

Censor i samfundsfag

Opgivelserne skal indeholde et bredt udvalg af tekster, så eleverne lærer at læse, forstå og tolke fagenes forskellige tekster og tekstgenrer. Opgivelserne skal bestå af fx avisartikler, lovtekster, fortællinger af forskellig karakter, religiøse tekster m.m. Mange af forlagenes undervisningsbøger indeholder forskellige teksttyper, men det er vigtigt som lærer at sikre sig, at dette er tilfældet, hvis man primært opgiver materiale fra undervisningsbøgerne.

Endvidere skal opgivelserne indeholde andre materialer og udtryksformer, som udover film og ekskursioner kan bestå af genstande, pressefoto, hjemmeside, musikvideoer, kunstbilleder, musik, computerspil og - især for samfundsfag - grafer og statistik. Prøveoplæggene må ikke indeholde teksttyper, som ikke er repræsenteret i opgivelserne.

Opgivelserne var generelt bredt sammensat i forhold til teksttyper og andre materialer og udtryksformer. Dog påpeger flere censorer, at der var tilfælde, hvor prøveoplæggene primært bestod af tekst.

Trinmål for 9. klasse

Samlet set skal opgivelserne i et fag være dækkende for alle trinmål for 9. klasse, og det syntes at være tilfældet i de fleste af sommerens opgivelser – dog med enkelte undtagelser.

Samfundsfag: EU og økonomi

Læreren havde været på kursus om EU og økonomi, så klassen havde arbejdet fint med emnerne. Det er dog min fornemmelse, at arbejdet med EU havde båret præg af faktisk undervisning, så eleverne var ikke så gode til at forholde sig til problemstillingerne i EU-samarbejdet, og det var måske undgået, hvis årsplanen var baseret på problemstillinger.

Censor i samfundsfag

I de sidste par års PEU rapporter fremgår det, at opgivelserne ikke i tilstrækkelig grad var dækkende for emnerne EU og økonomi. Ved sommerens prøver var emnerne stadig ikke opgivet i tilstrækkeligt omfang, men færre censorer end tidligere påpeger denne mangel. Flere lærere havde givet udtryk for, at de var blevet særligt opmærksomme på emnerne, og nogle havde været på kursus, hvor fokus bl.a. havde været på, hvordan der kan undervises i EU og økonomi.

Historie: Kilder

Klassen havde arbejdet seriøst med brug af historisk metode i undervisningen – det var dejligt at se og afspejle sig klart i elevernes præstationer, som var over middel.

Censor i historie

Flere censorer peger på, at det styrker elevernes præstation ved prøven, når der er blevet undervist systematisk i, hvordan man anvender og fortolker kilder. I henhold til prøvebekendtgørelsen for historie prøves eleverne bl.a. i *at analysere, fortolke og anvende kilder*. Det fremgik ikke af opgivelserne, om og hvorledes der var arbejdet med kilder i historieundervisningen. Igen i år henstiller nogle censorer derfor til, at det tydeligt fremgår af opgivelserne, hvordan undervisningen didaktisk har grebet kilder og kildekritik an. Fx kunne man som lærer i sin årsplan arbejde med kildekritik i samspil med forløb om faglig læsning i faget.

Historie: Kronologi og kanonpunkter

Der er en overvægt af emner, temaer og forløb fra nyere og nyeste tid i opgivelserne. Blot en fjerdedel af opgivelserne fra de besøgte skoler indeholdt stof fra tidligere perioder. Eleverne prøves i henhold til prøvebekendtgørelsen bl.a. i *at inddrage relevant viden om historie samt kronologisk forståelse*. Flere censorerne nævner, at det kan være svært at prøve eleverne i kronologisk forståelse, hvis der primært opgives stof fra det 20. århundrede med få eksempler fra tidligere århundreder.

Opgivelserne fra de pågældende skoler viste, at i gennemsnit havde mellem 3 og 5 af de obligatoriske kanonpunkter været genstand for undervisning på 8. eller 9. klassetrin. Opgivelserne for de klasser, der

havde haft to ugentlige lektioner på 9. klassetrin, samt for de klasser, som ikke havde oplevet lærerskift mellem 8. og 9. klasse, havde ofte flere perioder og kanonpunkter repræsenteret.

Kristendomskundskab: Enkelte mangler

Generelt var opgivelserne for kristendomskundskab dækkende for samtlige trinmål for 9. klasse. Kun enkelte censorer påpeger, at henholdsvis ikke-kristne religioner, kirkehistorie og bibelske fortællinger ikke i tilstrækkelig grad var opgivet.

Tværfaglige opgivelser

Jeg kunne klart se fra opgivelserne, at læreren også havde klassen i engelsk. Enkelte opgivelser undrede jeg mig lidt over. Det fik vi en munter snak om.

Censor i samfundsfag

Der kan være flere fordele ved at arbejde på tværs af forskellige fag med visse emner og temaer – ikke mindst på tværs af de humanistiske fag. Dels kan det være med til at styrke elevernes sammenhængsforståelse og evne til at anvende deres fagfaglige kundskaber i forskellig kontekst, og dels kan det være med til at sikre dybden i arbejdet med emner og temaer.

Det er dog væsentligt, at prøvofagets relevans i forhold til det tværfaglige emne eller tema, samt hvordan der har været arbejdet med faget i en tværfaglig kontekst, fremgår tydeligt af opgivelserne. Nogle censorer påpeger, at det fremgik af opgivelserne, at der havde været arbejdet tværfagligt med visse områder, men ikke hvorledes prøvofaget, som opgivelserne er dækkende for, specifikt indgik i arbejdet. Der var eksempler på, at et andet fag havde været styrende og prøvofaget ”koblet” på. Hvor dette var tilfældet kunne eleverne under prøverne have svært ved at perspektivere til det tværfaglige arbejde.

En vej til gode opgivelser

- **Årsplanen - vær på forkant**
 - **Angiv tydeligt hvilke overordnede områder, der skal være genstand for undervisning.**
 - **Præciser hvilke underemner, tematikker og problemstillinger, der skal arbejdes med indenfor hvert område.**
 - **Angiv specifikt hvilke slut- og trinmål, der er fokus.**
 - **Gennemgå årsplanen med eleverne.**
 - **Bring løbende årsplanen i spil, fx når der evalueres.**
- **Tekster og andre udtryksformer**
 - **Inddrag et bredt udvalg af tekster samt flere eksempler på andre materialer og udtryksformer herunder film og ekskursioner.**
 - **Normalsidetetal skal ikke opgives, men konkrete sidehenvisninger og kildehenvisninger til andre udtryksformer skal fremgå.**
 - **Opgiv ikke flere sider end eleverne har mulighed for at læse op.**
 - **Husk, at opgivelserne skal skrives under af skolens leder.**
 - **Lav eventuelt en mappe til eleverne med kopier af tekster og tydelige henvisninger/links til andre udtryksformer og net baserede materialer.**

Emner og temaer i sommerens opgivelser

Historie	Kristendomskundskab	Samfundsfag
Danskhed	Er der noget, som er helligt?	Dansk politik
Danskere i krig	Kultur møder	Partier i Danmark
Terror	Kirken i det moderne samfund	Valg i Danmark
11. september	Hvad er lidelse?	Valgkamp
Første Verdenskrig	Menneske, teknologi og natur	Demokrati som styreform
Mellemligstiden	Naturen er en gave	Grundloven
Anden Verdenskrig	Synd og tilgivelse	Græsrodter og interesseorganisationer
Danmark under besættelsen	Barmhjertighed og retfærdighed	Politiske ideologier – i praksis
Det onde	Etik og moral	Demokrati eller diktatur?
Holocaust	Organdonation	Det politiske system i USA
Folkemord	Abort	Internationale institutioner
Frihed er det bedste guld	Aktiv dødshjælp	En fredelig verden?
Menneskerettigheder	Død og straf	EU's landbrugsstøtte
EU/Maastrichttraktaten	Trosretninger	Danmarks forhold til EU
Folke og fædreland	Næstekærlighed	En globaliseret verden
Grundloven	Kristendommens kunst	Menneskehandel
Velfærdsstaten	Scientology	Lige vilkår for alle?
Kanslergadeforliget	Jehovas vidner	Børnearbejde
Den kolde krig	Billedforbud i Islam	Muhammedkrisen
Marshallhjælpen,	Fristelse	Mediernes magt
Cubakrisen,	Identitet og religion	Medier – retorik og den offentlige debat
Berlinmurens fald	Vielse af homoseksuelle	Danmark – en retsstat
Industrialiseringen	Luther og de gode gerninger	Kriminalitet
Demokratiets udvikling	Reformationen	Forbrydelse og straf
Frihedskamp	Religiøs forfølgelse	Velfærdsstaten
Israel/Palæstina konflikten	Rap – vor tids salmer?	Hvad styrer økonomien?
Energikrisen	Vrede og gengældelse	Forbrugersamfundet: forbruger vi af at leve, eller lever vi for at forbruge?
Blekingegadebanden	Leveregler ifølge skrifterne	Bæredygtig udvikling og vækst
Slaveriet i Vestindien	Fra barn til voksen	Miljø og klima
Ungdomsoprør	Krænkelser	Det danske arbejdsmarked
Det gode liv	Næstekærlighed	Den danske model
Mellemligstiden	Æresdrab	Identitetsdannelse
Muhammedkrisen	Hvad er sandhed?	Kultur, livsstil og værdier
Børneliv/børnearbejde	Asatro	Sociale konflikter
FN	Døden – et livsvilkår	Den tredje verden
Danmark i verdenen	Skabelse	
Korstogene	Fri vilje	
Kolonier	Ondskab	
	Åbenbaring	

Prøveoplæggene

Alle prøveoplæggene gav eleverne mulighed for at redegøre for indholdet, anvende faglige begreber, inddrage relevant viden og kronologisk forståelse, tolke og analysere, argumentere, personlig stillingtagen samt perspektivering.

Censor i historie

Retningslinjer for prøveoplæg

Et prøveoplæg til den mundtlige prøve i de humanistiske fag skal være på dansk og bestå af kilder med tilhørende spørgsmål formuleret af læreren. Prøveoplægget skal være ukendt for eleven, men skal have sammenhæng med opgivelserne og samlet set alsidigt repræsentere samtlige områder indenfor det opgivne stof. En kildetype, der indgår i et oplæg, skal også indgå i opgivelserne.

Kristendomskundskab: Kernefaglige pointer

Ved nogle af oplæggene kunne eleverne let komme til at bevæge sig i periferien af faget, når ikke emnet eller kilderne leverede tydelige kernefaglige pointer. Fx kunne "Ungdom og kristendom" komme til at handle om spagetti-gudstjenester, og "Rap som nutidens salmer" kunne komme til at handle om strofer og beats.

Censor i kristendomskundskab

Nogle censorer peger på, at eleverne ved prøven i kristendomskundskab præsterede bedst ved de prøveoplæg, hvor kernefaglige pointer var oplagte. Det kunne fx være prøveoplæg, hvis spørgsmål og kilder lagde op til, at eleven skulle diskutere grundlæggende tilværelsesspørgsmåls tydning i lyset af bibelske fortællinger eller beskrive og forholde sig til brugen og betydningen af symboler og ritualer i forskellige religioner.

Forlagsproducerede oplæg

Der var udelukkende brugt forlagsproducerede oplæg. Prøveoplæggene var velvalgte i forhold til det opgivne stof. Det fungerede godt.

Censor i kristendomskundskab

Ifølge de beskikkede censorer var det igen i år primært de forlagsproducerede prøveoplæg, der blev anvendt ved prøverne i de tre fag. I mange tilfælde fungerede disse prøveoplæg efter hensigten. Dog var der prøveoplæg, der ikke i tilstrækkelig grad relaterede sig til det opgivne stof, og visse var ikke opdaterede.

Sammenhæng mellem prøveoplæg og opgivelser

De forlagsproducerede oplæg kræver meget af elevens egen omverdensforståelse, og da en del prøveoplæg præsenterede totalt fremmede verdener, begreber osv., end det eleverne havde arbejdet med i undervisningen, ja, så var flere elever totalt lost. Her navigerer de bogligt og socialt stærke elever stadig hen mod en højere karakter, da deres begrebsverden og faglige ordforråd hjælper under den mundtlige prøve.

Censor i samfundsfag

Sammenhæng mellem prøveoplæg og opgivelser er central for rigtig mange elevers præstation og oplevelse under prøven. Prøveoplæggene skal udarbejdes, så de giver eleverne mulighed for at uddrage det væsentligste af en fagfaglig fremstilling og her skelne mellem fakta og tolkning, samt uddrage hvilke eventuelle spørgsmål, svar, interesser og værdier udlægningen er udtryk for. I arbejdet med prøveoplægget er det hensigten, at eleverne trækker på den viden og de kompetencer, de har tilegnet sig i undervisningen – og de kan naturligvis også inddrage viden tilegnet uden for undervisningen.

Samfundsfag: Ikke opdaterede oplæg

Læreren havde anvendt forlagsproducerede prøveoplæg. Han havde heldigvis opdateret dem – dog var ét smuttet igennem censuren. Den kriminelle lavalder var 14 år, Svend Auken var formand for Folketinget og Mette Frederiksen politisk ordfører. Det skabte noget forvirring.

Censor i samfundsfag

Flere censorer understreger, at de forlagsproducerede prøveoplæg til samfundsfag ikke altid har så lang en levetid. I højere grad end i de øvrige to fag vil samfundsfagets oplæg ofte miste deres aktualitet - i takt med samfundets konstante forandring. Visse oplæg vil dog kunne anvendes efter en opdatering, mens andre slet og ret bør udgå. Under alle omstændigheder er det meget vigtigt, at man som lærer – og censor – er opmærksom på, hvorvidt oplæggene er aktuelle og opdaterede, eller om man bør udarbejde alternative oplæg.

Gode råd til prøveoplæg

Det var rart, at opgivelserne indeholdte andre udtryksformer, samt at der var to prøveoplæg med klip fra dokumentarfilm som kilder. Det var nemt at gå til for eleverne. Det kan anbefales!

Censor i samfundsfag

Læreproducerede prøveoplæg

Der er blandt censorerne en generel begejstring for de prøveoplæg, som lærerne selv har produceret, idet de har tydelig sammenhæng med opgivelserne, og dermed er målrettet den undervisning, der er foregået. Det havde været tidskrævende for de lærere, der havde udarbejdet prøveoplæg selv, men censorerne mente at kunne se en sammenhæng mellem elevernes præstationer og kvaliteten af prøveop-læggene.

Ensartethed

Det kan være udfordrende som lærer at sørge for, at prøveop-læggene til en klasse er så ensartede som muligt i forhold til mængde, længde og sværhedsgrad af kilderne samt dybde og omfang af de tilhøren-de spørgsmål. Ikke desto mindre opfordrer censorerne til, at meget teksttunge prøveoplæg barberes ned, og at lærerne bør stræbe efter, at samtlige oplæg så vidt overhovedet muligt indeholder både tekst og andre udtryksformer. På den måde sikres bedst muligt, at alle elever går til prøve på lige vilkår, og der tages højde for elevernes forskellige faglige og indlæringsmæssige kompetencer.

Spørgsmålene i et prøveoplæg bør vægtes således, at en eventuel redegørelsesdel ikke kommer til at fylde for meget, da der skal være tid og plads til, at eleverne under prøven får mulighed for at demon-stre deres kompetencer i at analysere, fortolke og perspektivere prøveop-læggets indhold i en faglig sammenhæng.

Prøveafholdelsen

Hvad prøves der i?

I kristendomskundskab prøves der i at:

- forholde sig til et eller flere udtryk, som knytter an til religiøse, etiske og/eller livsfilosofiske spørgsmål samt spørgsmål vedrørende forhold mellem religion og samfund
- relatere prøveop-lægget til elevens hverdag og/eller til en større sammenhæng og
- anvende det faglige stof.

I samfundsfag prøves der i at:

- inddrage relevant viden om samfundsforhold
- analysere, fortolke og anvende kilder og
- anvende faglige begreber.

I historie prøver der i at:

- inddrage relevant viden om historie og kronologisk forståelse
- analysere, fortolke og anvende kilder.

Godt samarbejde

Censorevalueringerne vidner generelt om godt samarbejde mellem censorer og lærere med positive og lærerige dialoger. Det fremgår, at det har været essentielt for både censor og eksaminator, at prøveafholdelsen skulle være en positiv oplevelse for eleverne, og det er i høj grad lykkedes at gennemføre prøverne planmæssigt og korrekt.

Forberedelsen

Internetadgang

To elever havde forberedelse i lokalet på samme tid. Der var hele tiden en lærer i lokalet for at kontrollere, at de ikke brugte internet til andet end adgang til deres notater.

Censor i historie

I 2012 var det tilladt at tilgå opslagsværker og egne optegnelser på internettet i forberedelsestiden. Opsyn var påkrævet, så eleverne ikke kommunikerede utilsigtet og tilgik andet end det tilladte. Ifølge censurevalueringerne var det kun nogle enkelte lærere, der tillod, at eleverne anvendte internettet under forberedelsen. Internetadgangen blev primært benyttet på skoler, hvor eleverne havde været vant til at have deres egne optegnelser og notater i samlemapper på skolens intranet. Adgangen til internettet gav ikke anledning til problemer. Oftest sad der to elever sammen i forberedelseslokalet med én vagt. Eleverne kunne forberede sig uforstyrret.

Egne noter og optegnelser

Læreren fortalte, at elevernes egne noter blev skrevet i GULDHÆFTET, og at eleverne var "opdraget" til at bruge noterne, når de arbejdede med faget til daglig. Eleverne havde kun hæfter med – der var ingen opslagsværker i forberedelsen.

Censor i kristendomskundskab

Eleverne må medbringe egne optegnelser og noter til brug i forberedelsestiden. Disse skal være blevet til i det daglige arbejde med faget eller være blevet uddelt til klassen. Det er essentielt, at eleverne kan gøre brug af dem i forberedelsestiden, og at de er kortfattede og overskuelige. Eleverne bør derfor selv have skrevet dem og/eller være vant til at anvende dem som redskab, når de løser opgaver og arbejder med faget til daglig.

Nogle censorer nævner, at det havde været uklart for eleverne, hvad de måtte have med under forberedelsen. Visse elever havde medbragt bøger, fotokopierede tekster og andet.

For at undgå at skabe unødigt forvirring for eleverne, er det vigtigt, at læreren orienterer eleverne grundigt om, hvad egne optegnelser og noter består af. Flere censorer nævner, at de i en før-prøven-samtale med læreren i fællesskab fik etableret enighed om, hvad der forstås ved opslagsværker og egne optegnelser. Derefter foretog censorerne stikprøver i forhold til, hvad eleverne tog med sig under forberedelsen.

Opslagsværker

Censorerne melder tilbage, at der ved sommerens prøver ikke herskede tvivl om, hvad der ved prøven i de humanistiske fag forstås ved et opslagsværk. De fleste havde et opslagsværk og/eller ordbøger liggende i forberedelseslokalet, men nogle lærere havde valgt, at eleverne ikke havde brug for opslagsværker, fordi de ikke var vant til at anvende dem i undervisningssammenhæng.

Karakteristisk for et opslagsværker er, at de enten er alfabetiserede eller kronologiserede. Beskrivelserne skal være kortfattede, og der må ikke være tale om længere periode- eller temabeskrivelser. Grundbøger eller litterære værker må ikke forefindes i forberedelseslokalet. Censor bør sikre sig forud for prøveafholdelsen, at der kun anvendes opslagsbøger under forberedelsen, så det ikke bliver et diskussionspunkt umiddelbart inden eller under prøven.

Samtalen under prøven

Flere censorer nævner, at elev/lærer samtalerne under prøverne forløb aldeles udmærket, og at eleverne fik mulighed for at præsentere og fremlægge det forberedte stof uden afbrydelser.

Det kan virke forstyrrende og forvirrende for elever, hvis lærer eller censor afbryder deres fremlæggelse, og kun hvis eleven er på vej ud af et sidespor i forhold til emnet eller tydeligvis har misforstået et spørgsmål, bør læreren tidligt i forløbet hjælpe eleven på rette spor. Spørgsmål og kommentarer til rigtigheden af elevens iagttagelser bør almindeligvis vente til, at eleven er færdig med at fremlægge.

Ledende spørgsmål bør endvidere undgås, da det fratager eleven mulighed for en selvstændig besvarelse, hvis svaret lægges mere eller mindre i munden på eleven.

Elevernes præstationer

Karaktergennemsnit

Lands gennemsnittet af karaktererne for de tre fag fra 2008 – 2012 fremgår af tabellerne nedenfor. Historie, samfundsfag og kristendomskundskab blev mundtlige prøvfag til udtræk i 2007.

	2008	2009	2010	2011	2012
Kristendomskundskab	7,0	6,9	7,1	7,3	7,3
Samfundsfag	6,7	6,8	6,9	6,9	7,1
Historie	6,5	6,6	6,7	6,8	6,9

En positiv udvikling

Som det fremgår af tabellen, er der sket en positiv udvikling i karaktererne i alle tre fag. De beskikkede censorer giver i deres evalueringer udtryk for, at de i høj grad oplever denne udvikling under prøverne. Flere censorer skriver, at lærere og elever generelt virker mere og mere sikre under prøverne fra år til år. De peger på, at denne udvikling kan skyldes, at fagenes status som prøvfag, har medvirket til, at lærerne i højere grad efteruddannes i fagene, at eleverne generelt er mere motiverede i forhold til fagene, og at lærerne i højere grad er bevidste om og anvender fagenes mål i deres planlægning og gennemførelse af undervisningen.

De centrale kundskabs- og færdighedsområder

I evalueringsrapporterne blev censorerne bedt om at forholde sig til, hvorledes eleverne havde tilegnet sig fagenes indhold i forhold til de centrale kundskabs- og færdighedsområder (CKF). Der var generel tilfredshed blandt censorerne, som mente, at eleverne i høj grad havde tilegnet sig fagene i henhold til CKF'erne. Dog var der enkelte områder, som nogle elever på de besøgte skoler, fandt udfordrende.

Historie: Kronologi

Flere censorer påpeger, at det er svært for eleverne at demonstrere deres kronologiske forståelse, når tidsrammen, der opgives stof fra er meget snæver – fx det 20. århundrede til i dag. Det begrænser ligeledes elevernes mulighed for at perspektivere og demonstrere deres udviklings- og sammenhængsforståelse.

Samfundsfag: Faglige begreber

I fagets mål indgår en række centrale samfundsfaglige begreber, som undervisningen skal indføre eleverne i. For nogle elever kneb det med at anvende de faglige begreber, men i langt de fleste klasser tydede det på, at der havde været arbejdet målrettet med fagets terminologi.

Det konkrete valg af temaer og emner for undervisningen vil nødvendiggøre, at eleverne gøres fortrolige med nye begreber. Det er hensigtsmæssigt at tydeliggøre for eleverne, hvornår der er tale om et centralt samfundsfagligt begreb fx i forbindelse med den faglige læsning i faget.

Der findes flere tilgange og redskaber til arbejdet med begrebskendskab og faglig læsning – bl.a. Ministeriet for Børn og Undervisnings *Læsning i fagene*:

<http://pub.uvm.dk/2011/fagliglaesning/kolofon.html>

Kristendomskundskab: Kristendommen og dens forskellige udtryk

Ved prøverne i kristendomskundskab var der generel tilfredshed i forhold til, hvorledes eleverne havde tilegnet sig faget i forhold til de CKF'erne. Især i forhold til området *livsfilosofi og etik* havde eleverne generelt virket sikre. Enkelte censorer påpeger, at nogle elever virkede mindre sikre i forhold til *området kristendommen og dens forskellige udtryk i historisk og nutidig sammenhæng*.

Andet, der kan have indflydelse på elevernes præstationer

Antal lektioner i fagene

Der var stor forskel på, hvor mange lektioner de enkelte skoler tillægger historie og samfundsfag. Nogle skoler har kun en enkelt lektion i 8. eller 9. klasse, hvor andre skoler har to lektioner på tilsvarende årsgange. De fleste skoler har en enkelt lektion i kristendomskundskab i 7./8. og 9. klasse. Flere lærere gav udtryk for, at det var en stor udfordring at nå igennem stoffet med kun en enkelt ugentlig lektion.

Ikke-linjefagsuddannede lærere

Censorevalueringerne viser, at kun få af de lærere, som havde beskikket censur, var linjefagsuddannede i det fag, de førte til prøve i. Men mange havde flere års erfaring med at undervise i faget, og nogle havde ført til prøve tidligere. Nogle af lærerne meddelte, at de havde været på efteruddannelse i et af fagene. Lærernes faglige kvalifikationer påvirker naturligvis fagligheden i den daglige undervisning. I forbindelse med prøveafholdelsen er det sandsynligt, at ikke-linjefagsuddannede og uerfarne lærere oplever en ekstra arbejdsbyrde samt store udfordringer i forbindelse med tekstopgivelser, udarbejdelse af prøveoplæg samt afvikling af prøven.

Det bør understreges, at det ofte kan være en fordel at prioritere uddannelse/efteruddannelse af lærere højt samt tilstræbe, at der i videst mulige omfang anvendes linjefagsuddannede lærere eller lærere med tilsvarende kvalifikationer i de tre fag.

Forsøg med nye prøveformer?

Flere censorerne vurderer, at den eksisterende prøveform er hensigtsmæssig i forhold til at prøve elevernes faglige kunnen. Dog efterlyser flere en prøveform, der i højere grad giver mulighed for at prøve eleverne i dybden og i bredden i fagene. Nogle peger også på en synopseprøve som prøveform B i danskfaget, der giver anledning til, at eleverne arbejder mere selvstændigt og projektorienteret med fokus på fordybelse.

Ministeriet for Børn og Undervisning åbnede frem til den 7. februar 2013 mulighed for at ansøge om deltagelse i forsøg med prøver i de humanistiske fag ved prøverne 2013. Forsøget er en del af et større udviklingsforløb på prøveområdet. Til de humanistiske fag er der udviklet to alternative prøveformer: Prøve med 24-timers forberedelse og prøve med selvvalgt problemstilling. Der har vist sig at være stor interesse for forsøget, og Kvalitets- og Tilsynsstyrelsen har modtaget mange tilmeldinger fra skoler, der melder klasser til at gå til prøve i én af de to alternative prøveformer.

Skolernes efterfølgende evalueringer af forsøgene vil være med til at danne baggrund for ministeriets arbejde med udviklingen af prøveformer. Læs mere om forsøg med prøver i de humanistiske fag her:

<http://uvm.dk/Uddannelser-og-dagtilbud/Folkeskolen/Afsluttende-proever/Om-afsluttende-proever/Forsog-med-nye-proever-i-folkeskolen/Forsog-med-proever-i-samfundsfag-historie-og-kristendomskundskab>

Flere gode råd fra censorerne

En censor for historie skriver:

Læreren havde anvendt klip fra film i sin undervisning. Det havde virket godt. Der var opgivet klip fra film som Napola, Kammerater i krig, Goodbye Lenin, World Trade Center, Det store flip, Tretten dage samt klip fra tv-serien Blekingegadebanden.

En censor for samfundsfag skriver:

Forslag til effektivisering af prøveafviklingen:

- Hæng en seddel på døren, hvor der står "ingen mobil – afleveres på kontoret".*
- Noter og skriveredskaber skal eleven have i hånden, når der trækkes.*
- Læreren skal have opgaverne klar.*
- Forberedelseslokalerne skal være tæt på prøvelokalet*

En censor for kristendomskundskab skriver:

Jeg valgte at skrive en mail til skolelederen, så snart jeg vidste, at jeg skulle være censor på skolen. Jeg opfordrede til, at skolelederen gav mine kontaktoplysninger videre til læreren, når udtrækket var offentliggjort. Dette på baggrund af mine erfaringer med, at det kan være ganske givtigt med en kontakt, inden læreren har færdiggjort alt. Man benyttede sig af tilbuddet, og det gav anledning til konstruktive drøftelser, og jeg mener, at vi på den måde undgik uoverensstemmelser, og vi fik en fornemmelse af at kende hinanden forud for prøveafholdelsen.